

Hodnocení rizik – klíč k ochraně zdraví na pracovišti

Proč je třeba hodnotit rizika?

Každých několik minut zemře v EU z důvodu souvisejícího s prací jeden člověk. Kromě toho dojde při práci každoročně k poškození zdraví statisíců zaměstnanců; mnoho dalších odchází do pracovní neschopnosti, aby se vyrovnali se stresem, nadměrnou pracovní zátěží, muskuloskeletálními poruchami a dalšími nemocemi z povolání. Tyto úrazy a nemoci jsou nejen zátěží pro pracovníky a jejich rodiny, ale vyčerpávají rovněž prostředky systémů zdravotnictví a ovlivňují produktivitu podniků.

Hodnocení rizik je základem úspěšného řízení problematiky bezpečnosti a zdraví a klíčem ke snížení počtu úrazů souvisejících s prací a nemocí z povolání. Je-li řádně uplatňováno, může zvýšit bezpečnost a ochranu zdraví na pracovišti – a obecně také výkonnost podniků.

Co se rozumí pod pojmem hodnocení rizik?

Hodnocení rizik je proces posouzení pracovních rizik, jež vznikají v důsledku nebezpečí na pracovišti. Zahrnuje systematické zkoumání všech aspektů a zvažují se v rámci něj tyto otázky:

- co by mohlo být příčinou poškození zdraví nebo újmy,
- zda je možné nebezpečí zamezit, a pokud nikoli,
- jaká preventivní či ochranná opatření jsou nebo by měla být přijata, aby bylo možné mít rizika pod kontrolou (1).

Zaměstnavatelé mají obecnou povinnost zaručit bezpečnost a ochranu zdraví pracovníků ve všech otázkách týkajících se práce a provádět hodnocení rizik. V rámcové směrnici EU (2) se zdůrazňuje klíčový význam hodnocení rizik a jsou v ní zakotvena základní ustanovení, kterými se každý zaměstnavatel musí řídit. Členské státy však mají právo zavést na ochranu svých pracujících přísnější opatření (viz zvláštní právní předpisy ve vaší zemi) (3).

Jakým způsobem se hodnocení rizik provádí?

Ve většině podniků by měl dobře fungovat jednoduchý postup hodnocení rizik sestávající z pěti kroků (4). Stejně dobře však lze uplatnit i jiné metody, a to zejména v případě složitějších rizik či okolností.

Hodnocení rizik v pěti krocích

1. krok: určení rizik a ohrožených osob

Nezapomeňte: zdrojem nebezpečí může být cokoli – pracovní materiály, technické zařízení, pracovní metody nebo postupy – vše, co může způsobit újmu.

Následující rady vám pomohou odhalit závažná rizika:

- projděte pracoviště a vyhledejte možné zdroje nebezpečí,
- prodiskutujte s pracovníky a/nebo jejich zástupci, s jakými potížemi se setkávají,
- vezměte v potaz dlouhodobé ohrožení zdraví, např. vysokou úroveň hluku či vystavení škodlivým látkám, a také složitější a méně zjevná rizika, např. psychosociální rizikové faktory či faktory, které souvisejí s organizací práce,
- prostudujte si své záznamy o pracovních úrazech a nemocích,
- pokuste se získat informace z jiných zdrojů, např.:
  - z návodů či provozní dokumentace výrobců a dodavatelů,
  - z internetových stránek týkajících se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,
  - od vnitrostátních úřadů, profesních sdružení nebo odborů,
  - z právních předpisů a technických norem.

U každého nebezpečí je třeba jasně identifikovat osoby, které by mohly být ohroženy. Pak bude snazší určit způsob, jak dané riziko řídit. To neznamená, že musíte zpracovávat jmenné seznamy osob, je však třeba určit skupiny těchto osob, např. „osoby pracující ve skladu“ nebo „kolemjducí“. V ohrožení se rovněž mohou ocitnout osoby provádějící úklid, dodavatelé či veřejnost.

Je třeba věnovat zvláštní pozornost otázkám rovnosti pohlaví (5) a skupinám pracovníků, kteří mohou být vystaveni zvýšenému riziku nebo mohou mít zvláštní požadavky (viz rámeček). V každém případě je důležité určit, jak by tyto skupiny mohly být ohroženy, to znamená, k jakému druhu poškození zdraví nebo úrazu může dojít.

(1) Pokyny k hodnocení rizik na pracovišti, Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 1996.

(2) Směrnice Rady 89/391/EHS ze dne 12. června 1989 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci.

(3) Česká republika: <http://cz.osha.europa.eu>.

(4) I v případě, že je hodnocení rizik ve vaší zemi rozděleno na jiný počet kroků, hlavní zásady by měly být totožné.

(5) Informační list 43 včetně otázek rovnosti pohlaví při hodnocení rizik: <http://osha.europa.eu/publications/factsheets>.

Pracovníci, kteří mohou být vystaveni většímu riziku:

- zdravotně postižení pracovníci,
- migrující pracovníci,
- mladší a starší pracovníci,
- těhotné ženy a kojící matky,
- pracovníci bez odborné přípravy či zkušeností,
- pracovníci provádějící údržbu,
- pracovníci s oslabenou imunitou,
- pracovníci ve špatném zdravotním stavu, např. s bronchitidou,
- pracovníci užívající léky, které mohou snížit jejich odolnost vůči rizikům.

2. krok: vyhodnocení rizik a jejich seřazení podle priorit

Nezapomeňte: riziko je – větší či menší – pravděpodobnost, že bude někomu způsobena újma.

Dalším krokem je vyhodnocení rizik, která z jednotlivých nebezpečí vyplývají. Vyhodnocení lze provést zvážením těchto bodů:

- do jaké míry je pravděpodobné, že nebezpečí způsobí zdravotní újmu,
- o jak vážné poškození zdraví by se pravděpodobně jednalo,
- jak často (a s jakou intenzitou) jsou pracovníci nebezpečí vystaveni.

U mnohých rizik nebo činností na pracovišti postačí jednoduchý postup založený na úsudku, jenž nevyžaduje žádné zvláštní dovednosti ani složité metody. Patří sem činnosti, u nichž je nebezpečí zanedbatelné, nebo pracoviště, kde jsou rizika dobře známa nebo je lze snadno určit a kde jsou snadno dostupné nástroje k jejich řešení. Tak tomu pravděpodobně bude u většiny podniků (především malých a středních). Rizika by poté měla být rozdělena podle priorit a v tomto pořadí řešena.

3. krok: rozhodnutí o preventivním opatření

V dalším kroku je třeba rozhodnout, jak rizika eliminovat či kontrolovat. V této fázi je třeba zvážit:

- zda je možné riziko odstranit,
- pokud nikoli, jakým způsobem lze dostat rizika pod kontrolu tak, aby nesnižovala míru bezpečnosti a ochrany zdraví osob, které jsou jim vystaveny.

V prevenci a kontrole rizik je třeba zohlednit následující obecné zásady prevence:

- rizikům je třeba se vyhýbat,
- nebezpečné je třeba nahradit bezpečným či méně nebezpečným,
- rizika je třeba odstraňovat u zdroje,
- je třeba dávat přednost opatřením kolektivní ochrany před opatřeními ochrany individuální (např. je lepší zamezit vystavení pracovníků výparům z místní odsávací ventilace než jednotlivým pracovníkům přidělit respirátory),

- je třeba přizpůsobovat se technickému pokroku a změnám informací,
- je třeba usilovat o vyšší úroveň ochrany.

4. krok: přijetí opatření

Dalším krokem je zavedení preventivních či ochranných opatření. Do tohoto procesu je třeba zapojit pracovníky a jejich zástupce.

K účinnému provedení opatření je třeba vypracovat plán, ve kterém se stanoví:

- jaká opatření je třeba provést,
- kdo co dělá a kdy,
- kdy má být opatření dokončeno.

Je důležité, aby byly upřednostněny činnosti, jejichž cílem je odstranění nebo předcházení rizik.

5. krok: sledování a přezkum

Rovněž nesmějí být zanedbány pravidelné kontroly, aby se zaručilo, že preventivní a ochranná opatření jsou účinná nebo jsou prováděna, a aby tak byly identifikovány nové problémy.

Je třeba, aby hodnocení rizik bylo pravidelně podrobováno přezkumu, a to v závislosti na povaze rizik, pravděpodobnosti změny pracovní činnosti nebo v důsledku zjištění, která vyplynula z šetření úrazů nebo skoronehod^(*). Hodnocení rizik není jednorázová činnost.

Dokumentace hodnocení

Hodnocení rizik je třeba zaznamenat. Takovýto záznam lze použít jako základ pro:

- informace, které mají být předány dotčeným osobám,
- monitorování, kterým se má posoudit, zda byla zavedena nezbytná opatření,
- důkazy, které mají být předloženy inspekčním orgánům,
- revizi v případě, že se změní okolnosti.

Doporučuje se zaznamenat alespoň tyto údaje:

- jméno a funkci osoby či osob provádějících šetření,
- zjištěná nebezpečí a rizika,
- skupiny pracovníků, kteří jsou vystaveni obzvláštním rizikům,
- nezbytná ochranná opatření,
- podrobnosti o zavedení opatření, např. jméno odpovědné osoby a datum,
- podrobnosti o následných opatřeních týkajících se monitorování a přezkumu, včetně dat a jmen zúčastněných osob,
- podrobnosti o účasti pracovníků a jejich zástupců na hodnocení rizik.

Další informace

Tento informační list byl vypracován na podporu evropské kampaně o hodnocení rizik v letech 2008–09. Další informační listy z této řady a více informací o hodnocení rizik lze nalézt na internetové adrese: <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>. Tento zdroj je trvale vyvíjen a aktualizován.

(*) Takovýmito případy jsou neplánované události, při nichž nedošlo, avšak mohlo dojít ke zranění, nemoci či poškození zdraví.

Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao

Tel. (+ 34) 94 479 43 60, Fax (+ 34) 94 479 43 83

E-mail: information@osha.europa.eu

Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci. Kopírování s uvedením zdroje povoleno. Printed in Belgium, 2008

